

УДК 355.48.01(477:470-651.1)"2022/2023"

ГУЛА Р. В.

<https://orcid.org/0000-0003-1830-0629>

ПЕРЕДЕРІЙ І. Г.

<https://orcid.org/0000-0001-7473-5868>

<https://doi.org/10.33577/2313-5603.45.2026.57-77>

КОНЦЕПЦІЯ "ТЕРОРИСТИЧНОЇ ВІЙНИ" ТА ЇЇ ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ (у період 11 вересня 2022 р. – 12 березня 2023 р.)

Досліджено сутність та основні складники, що сформували сутність концепції «терористичної війни» рф в період агресії Росії проти України, їх розвиток та певну трансформацію на основі результатів військово-політичної та оперативної ситуації. Автори статті мали на меті розкрити зміст складових терористичної війни рф, зокрема енергетичного терору, спрямованого на знищення критичної інфраструктури, а також використання політично мотивованих злочинців у лавах приватних військових компаній (ПВК) у воєнних операціях у період з 11 вересня 2022 р. по 12 березня 2023 р. Методологія дослідження базується на принципах історизму, систематичності, верифікації. Автори використовували проблемно-пошуковий, проблемно-тематичний, хронологічний та міждисциплінарний методи. На основі методу контент-аналізу внутрішнього інформаційного простору та продуктів центральних і регіональних засобів масової інформації та комунікації мо рф, використовуючи критичний і аналітичний підхід, було визначено та розглянуто основні напрямки інформаційно-пропагандистської роботи ЗСУ і зс рф. Наукова новизна полягає в тому, що вперше в українській історіографії зроблено спробу проаналізувати зміст поняття «терористична війна» під час повномасштабного збройного вторгнення рф в Україну в конкретних хронологічних рамках. На основі вивчення різних джерел обґрунтовано факт і причини радикальних змін у змісті інформаційно-пропагандистської підтримки воєнних операцій армії агресора. У висновках наголошується, що ракетні удари РФ по критичній інфраструктурі держави, цивільному населенню є воєнними злочинами. Ця радикальна зміна парадигми збройного протистояння об'єктивно призвела до зміни характеру бойових дій у формі енергетичного терору та широкого залучення злочинців у лавах ПВК до бойових дій країни-агресора.

Ключові слова: терористична війна, енергетичний терор, інформаційно-пропагандистське забезпечення, приватні військові компанії, засоби масової інформації та комунікації.

Гула Руслан Володимирович, доктор історичних наук, професор; професор кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, м. Харків.

Передерій Ірина Григоріївна, доктор історичних наук, професор; завідувач кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава.

© Гула Р. В., Передерій І. Г., 2026.

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

ISSN 2313-5603

Актуальність. Російська армія не досягнула на початку повномасштабного вторгнення заявлених кремлем цілей і завдань. Процеси хаотичної побудови нової системи управління збройними силами в зоні «СВО», зміни пріоритетності операційних напрямків бойових дій не могли не викликати суттєвої трансформації загальної парадигми збройного протистояння з боку рф, яка дедалі більше стала відповідати змісту та сутності концепції «терористичної війни». Її невід'ємним складником для рф стала організація тотального енергетичного терору та знищення об'єктів критичної інфраструктури в Україні, намагання підризу основ логістичного забезпечення Сил оборони України, спроби дестабілізації внутрішньополітичної обстановки в українській державі та морально-психологічного стану її суспільства й армії внаслідок зруйнування української економіки. Саме це актуалізує тему дослідження. Одночасно її актуальність визначається тим, що зазначені вище цілі, зокрема, пов'язані з енергетичним терором, залишаються пріоритетними для ворога й на сучасному етапі війни, особливо в умовах екстремальних сезонних температур літнього та зимового періодів.

Постановка проблеми полягає в інтенсифікації цілеспрямованих масованих атак росії на критичну енергетичну інфраструктуру України з метою знищення енергосистеми, позбавлення українців світла, тепла та води, особливо взимку, та завдання удару по моральному духу населення, що є формою гібридної війни, яка спричиняє гуманітарну кризу та масштабні руйнування, як-то блекаути, пошкодження ГЕС та інших об'єктів, що вимагає постійного відновлення і захисту. Використання ПВК (приватних військових компаній) росією у війні проти України полягає у розмиванні відповідальності, використанні найманців (зокрема, ув'язнених) з низькою підготовкою, відсутністю міжнародного правового статусу комбатантів, що тягне за собою неможливість отримання статусу військовополонених, та приховуванні реального масштабу втрат, водночас використовуючи їх для найбруднішої роботи та злочинів.

Метою статті є розкриття змісту та сутності складників російської концепції «терористичної війни» й особливостей інформаційно-пропагандистського забезпечення бойових дій з рф у досліджуваній період під час повномасштабного вторгнення в Україну з 11 вересня 2022 р. по 12 березня 2023 р. на основі контент-аналізу вітчизняного інформаційного простору та центральних і регіональних засобів масової інформації та комунікації мо рф.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці після початку повномасштабної збройної агресії РФ з'явилася низка публікацій, у яких різні аспекти енергетичного терору держави-агресора є предметом аналізу таких учених, як Н. Горло (Горло, 2024), О. Салюк-Кравченко (Салюк-Кравченко, 2023), Т. Жовтенко (Жовтенко, 2022). У цих розвідках належна увага приділяється вивченню загроз енергетичній безпеці, у тому числі тих, які пов'язані з військовими діями. Проте, оскільки енергетичний терор як комплексне явище розвинувся саме у період повномасштабної фази російсько-Української війни, ця проблематика ще не стала предметом поглибленого та всебічного наукового аналізу, щоби враховувало всі його аспекти.

Особливості зміни геополітичної та воєнно-політичної обстановки у театрі воєнних дій, проблем логістичного забезпечення та результатів і наслідків оборонних та наступальних операцій Збройних сил України розглянуті в ґрунтовних наукових працях вітчизняних дослідників А. Харука (Харук, Харківська, 2023; Харук, Слободжанська, 2023), О. Остапчука та В. Новікової (Остапчук, Новікова, 2024), В. Задунайського (Задунайський, 2024), М. Крета (Крет, 2023) тощо.

У зарубіжних наукових працях аналіз бойового застосування приватних військових компаній у бойових діях російсько-Української війни подано у працях А. Боуена (Bowen, 2023) та К. Спіріна (Spearin, 2024). Дослідники зосередилися на питаннях вивчення соціального складу цих формувань, особливостей їх використання в штурмових діях, порівнянні російської і західної моделей створення, функціонування та принципів контролю й використання приватних і охоронних компаній при їхній взаємодії з інституціями воєнної організації держави.

Щодо використання російських джерел, автори цієї статті вдаються до їх фрагментарного цитування винятково з аналітичною метою – для критичного осмислення ворожих наративів, виявлення джерел концептуальних запозичень та відстеження їхнього впливу на воєнну практику РФ. Такий підхід узгоджується з рекомендаціями МОН України від 25.10.2024 р., які передбачають обережне й верифіковане використання ворожих джерел із метою протидії інформаційним маніпуляціям та забезпечення наукової обґрунтованості дослідження.

Виклад основного матеріалу. Провал путінського «бліцкригу» в лютому-березні 2022 р., часткова втрата стратегічної ініціативи ворогом, швидкі й суттєві за площею територіальні відвоювання ЗСУ внаслідок Харківської та Херсонської наступальних операцій

спровокували суттєву трансформацію стратегії зс рф. Домінуючими тенденціями ведення бойових дій з боку агресора стали постулати концепції «терористичної війни», які були сформульовані колишнім начальником Головного штабу Сухопутних військ зс рф генерал-лейтенантом С.І. Скоковим упродовж 2010 – 2012 рр. й апробовані у ході воєнної операції рф в Сирії. Сутність цього нового способу ведення війни включала використання «дешевої» масової сили, найманої на місці та в суміжних країнах, і практику тотального знищення об'єктів критичної інфраструктури держави-противника у формі енергетичного терору (*Hula, Diatlova, 2021*). Це поняття визначається нами як комплекс заходів тотального насильства, спрямований проти населення країни-супротивника, що полягає у спробах знищення чи серйозного ураження критичної інфраструктури, насамперед, в енергетичній сфері, з боку державних акторів рф з метою деморалізації населення та подальшого впливу на владу через вияви громадянської непокори, політичні виступи тощо.

Соціальною базою терористичних армій є переважно політично й економічно мотивований криміналітет у лавах «добровольчих» незаконних збройних формувань (*Тлисова, 2015*). З початком широкомасштабного вторгнення цей механізм комплектування взяли на озброєння приватні військові компанії. Наприклад, за відкритими даними засобів масової інформації та комунікації, під час вербування до групи «Вагнера» восени 2022 р. перевагу віддавали ув'язненим, схильним до насильства та засудженим за тяжкими статтями Кримінального кодексу, як-от «убивство», «грабїж», «розбій», «заподіяння тяжких тілесних ушкоджень», а також рецидивістам (*Рофе, 2022*). У липні 2023 р. джерела в самій ПВК «Вагнер» повідомляли, що через це формування пройшло 78 тис. бійців, із них 49 тис. – колишні ув'язнені (*Близкий, 2023*).

З високим ступенем ймовірності можна вважати російські ПВК аналогом «терористичних армій» – об'єднань озброєних людей, які створюються, утримуються та застосовуються терористичними режимами, організованими злочинними угрупованнями, кримінальними бізнес-структурами з метою забезпечення їхніх основних інтересів шляхом застосування збройного насильства та ведення терористичної війни.

Отже, терористична війна – це форма асиметричних бойових дій із застосуванням іррегулярних формувань у складі, насамперед, асоціального маргіналітету з метою підтримання перманентного стану війни для досягнення дестабілізації, руйнування та паралічу політичних, соціальних і економічних інститутів держави та суспільства, проти яких ведеться війна.

Фактично теоретичні положення концепції «терористичної війни», на наше переконання, й визначили зміст цього періоду збройного протистояння.

8 вересня 2022 р. відбулося призначення командувачем Об'єднаного угруповання військ (сил) «СВО» генерала армії С. В. Суворікіна (*Назначен командуючий, 2022*). З одного боку, це було наслідком спроби централізації військового управління після організаційного хаосу початку війни, а з іншого – домінування фантастичних уявлень про дієвість енергетичного тиску та руйнування системи життєзабезпечення повсякденного життя мирних мешканців у свідомості російського військово-політичного істеблішменту, особливо після тотального застосування цих методів під час операції зс рф у Сирії.

Власне після призначення командувачем російського угруповання С.В. Суворікіна ракетні та комбіновані удари по об'єктах критичної інфраструктури набули характеру масштабного перманентного енергетичного терору.

Особливостями цього виду систематизованого насильства з боку рф були:

визначення цілей знищення об'єктів критичної інфраструктури з одночасним фарисейським публічним проголошенням «турботи» про життя мирного населення;

відверте пропагандистське перебільшення результатів комбінованих повітряних атак і свідоме приниження реалізованих бойових можливостей зенітного ракетного озброєння ППО ЗСУ та іноземних зенітних ракетних комплексів, які інтегровані у відповідну систему України;

очікування погіршення духовного потенціалу та консолідації українського суспільства у протистоянні ворогу і морально-психологічного стану ЗСУ;

звинувачення України в «терористичних акціях» і трактування енергетичного терору як актів «відплати».

Слід зазначити, що перший масований удар по енергетиці України ворог завдав 11 вересня 2022 р. Було здійснено 12 пусків крилатих ракет «Калібр» та Х-101. Росіянам вдалось обстріляти Зміївську ТЕС та три підстанції високої напруги, унаслідок чого були знеструмлені 40 підстанцій різної напруги, відімкнено 2 повітряні лінії в 750 кВ, 5 повітряних ліній у 330 кВ (*Романенко, 2022*). Характерно, що друковані органи мо рф жодним чином не прокоментували цю «акцію». Фактично, можна вести мову про те, що ця ракетна атака виконала функцію своєрідного «пробного каменю» для подальшого розгортання терористичних дій.

Але відлік системного та цілеспрямованого енергетичного терору можемо вести з 10 жовтня 2022 р., коли «володимир путін повідомив, що вранці цього дня на пропозицію Міноборони росії та за планом Генерального штабу зс рф було завдано масованого удару високоточною зброєю великої дальності повітряного, морського та наземного базування по *об'єктах енергетики, військового управління та зв'язку України*» (курсив Авт.) (Semyonov, 2022). Як кінцевий результат проголошено, що «Збройні Сили росії завдали високоточних ударів по *об'єктах енергетики України*. Унаслідок таких ударів, за твердженням російських військових джерел, у регіонах України було порушено подачу електроенергії, що в найближчому майбутньому «вплине на забезпечення українських військ і вже вплинуло на їхній моральний стан... це деморалізує військовослужбовців противника та ту частину цивільного населення, яка на передовій та в тилу підтримує його» (курсив Авт.) (Тихонов, У киевского режима, 2022: 1).

Упродовж 10 – 18 жовтня 2022 р. внаслідок комплексного використання ракет і дронів-камікадзе ворог пошкодив 408 об'єктів критичної інфраструктури, із них понад 45 об'єктів енергетики, після чого з 20 жовтня 2022 р. національний оператор НЕК «Укренерго» запровадив планові вимкнення електрики для споживачів (З 20 жовтня, 2022). Цей факт із садистським задоволенням прокоментував друкований орган мо рф: «Удари високоточною зброєю великої дальності повітряного та морського базування продовжують скорочувати енергетичні потужності України» (Тихонов, Ракеты, 2022: 1).

Другий масований удар був завданий 22 жовтня 2022 р., коли 15 ракет (з 33) влучили по важливих енергетичних спорудах Кіровоградщини, Одеської області та м. Рівне. Російські військові пропагандисти знову підтвердили факт завдання ударів «високоточною зброєю великої дальності повітряного базування по системах військового управління та енергетики України», але без конкретизації геолокації об'єктів (Тихонов, Ресурси, 2022: 1).

Уранці 31 жовтня 2022 р. відбувся третій масований ракетний удар по енергетичній інфраструктурі України. Уперше запроваджена тактика здійснення кількох хвиль ракетних атак і було пошкоджено 18 об'єктів (переважно енергетики) у 10 областях (Масовані, 2022). Це варварство було своєрідно прокоментовано в оцінках міністра оборони рф с.к. шойгу. У ході селекторної наради з керівним складом зс рф 1 листопада 2022 р. він «зазначив, що ударами високоточної зброї збройні сили росії

продовжують ефективно уражати об'єкти військової інфраструктури, а також об'єкти, що впливають на зниження військового потенціалу України». Що це, як не свідоме розмиття термінології? І традиційно віддана данина фарисейській турботі про мирних мешканців і мантрам про «злочинний київський режим»: «При цьому вживаються вичерпні заходи щодо недопущення загибелі українських громадян. У свою чергу, київський режим продовжує здійснювати терористичні акції щодо знищення мирного населення та руйнування соціальних об'єктів» (Тихонов, *Решаєм*, 2022: 1). Отже, ворог, здійснюючи акції терору, традиційно звинувачував у тероризмі противника.

15 листопада 2022 р. відбувся четвертий масований ракетний удар по енергетичних спорудах України. За кількістю випущених ракет (близько 100 одиниць) він перевершив обстріл 10 жовтня з 84 ракетами (*Росія випустила*, 2022). Було тимчасово виведено з ладу майже половину енергосистеми України (*Майже половину*, 2022).

Аналіз висвітлення цієї події з боку російського пропагандистського апарату, зокрема, їхнім головним військовим спікером С. Конашенковим не вніс нічого нового в уже усталений «поганий тон» російських агресорів. Підсумовуючи наслідки ракетної атаки 15 листопада, він зазначив, що «мети удару досягнуто – всі випущені ракети потрапили точно в призначені цілі, всі об'єкти уражені» (Тихонов, *Продолжаєм*, 2022: 1). Натомість прес-центр Повітряних сил ЗСУ (ПС ЗСУ) спростував ці «переможні реляції» та довів, що «силам протиповітряної оборони України вдалося збити 75 з 96 випущених крилатих ракет повітряного та морського базування (Х-101, Х-555, «Калібр»), дві керовані авіаційні ракети Х-59, а також 10 БПЛА іранського виробництва «Shahed 136/131», один БПЛА «Оріон» та один «Орлан-10»» (*Росія вчора*, 2022).

23 листопада 2022 р. ворог здійснив п'ятий масований удар по об'єктах енергетичної інфраструктури України. Було випущено 70 ракет Х-101/Х-555 та «Калібр». Ці удари призвели до запровадження аварійних вимкнень електричної енергії по всій території України, відбулося автоматичне знеструмлення енергоблоків на Рівненській, Південноукраїнській та Хмельницькій АЕС. Наслідки обстрілу спочатку були оцінені багатьма ЗМІ як блекаут, але пізніше керівник «Укренерго» В. Кудрицький спростував таку оцінку, назвавши їх системною аварією, адже блекаут – це стан, коли енергосистема повністю виведена з ладу по всій країні. Однак тоді в Україні нічого подібного не сталося, хоча аварійні вимкнення світла відбулися в усіх регіонах країни (*23 листопада*, 2022).

І знов, як завжди, С. Конашенков прозвітував про те, що всі цілі української енергосистеми, по яких завдали удар, були знищені. При цьому акцент був зроблений на тому, що «українські та ... західні комплекси протиповітряної оборони зарекомендували себе далеко не найкращим чином. Її вкотре здолали наші ракети» (Тихонов, *Нарушена*, 2022: 1). Але в офіційній заяві Повітряних сил ЗСУ на основі даних об'єктивного контролю міститься інформація про те, що «силам протиповітряної оборони вдалося збити 51 ракету та ще 5 баражувальних боєприпасів "Ланцет" (*Повітряні сили збили*, 2022).

5 грудня 2022 р. завдано шостого масованого ракетного удару по енергетичній інфраструктурі України. Усього було запущено понад 70 ракет Х-101/Х-555, «Калібр», Х-22, Х-59 (Мазуренко, 2022). Причому особливістю цієї «акції відплати» була реакція на вдалу атаку українських бпла вранці 5 грудня 2022 р. на об'єкти російських аеродромів «Енгельс» та «Дягілево» з виведенням з бойового складу кількох стратегічних ракетноносців (*Вибухи на аеродромах*, 2022). Ось як це прокоментував армійський пропагандистський апарат ворога: «... близько 15.00 години (мск) по системі військового управління та пов'язаними з нею об'єктах оборонного комплексу, вузлів зв'язку, енергетики та військових частин України завдано масованого удару високоточною зброєю повітряного та морського базування. Мета удару досягнута, усі призначені 17 об'єктів уражені» (Тихонов, *Будем*, 2022: 1). За офіційними повідомленнями командування ПС ЗСУ, українські підрозділи ППО збили понад 60 ракет (*Під час*, 2022).

Слід зазначити, що цей обстріл продемонстрував і високі адаптивні можливості енергосистеми України до швидкого відновлення. За свідченнями представників «Укренерго», «унаслідок завданих ушкоджень об'єктам інфраструктури довелось застосувати аварійні вимкнення електричної енергії, однак енергосистема України зберегла цілісність та працювала синхронно з Європейською електромережею» («*Ukrenerho*», 2022).

Черговий масований ракетний удар по енергетичній інфраструктурі України був завданий 16 грудня 2022 р. Окупанти за добу випустили 98 ракет (60 з яких збили сили ППО України) і здійснили понад 65 обстрілів з ракетних систем залпового вогню (*Російські*, 2022). Було завдано пошкодження близько 9-ти станціям та підстанціям енергосистеми північного, південного та центрального регіонів України. В «Укренерго» оголошено надзвичайну ситуацію в енергетиці. Підкреслено, що ... «знадобиться більше часу на

відновлення пошкодженої енергосистеми» (*Нова ракетна, 2022*). У масових зруйнуваннях об'єктів енергетики мо рф традиційно звинуватило Україну: «внаслідок непрофесійних дій українських розрахунків ППО завдано шкоди цивільній інфраструктурі на землі, – зазначив офіційний представник російського військового відомства» (*Тихонов, Действиєм, 2022: 1*).

Комбіновані удари 29 і 31 грудня 2022 р. дронами-камікадзе, крилатими ракетами з кораблів і стратегічних бомбардувальників, зенітними керованими ракетами С-300 російські пропагандисти не коментували (вірогідно внаслідок новорічних свят). Можна віднести цей факт також і до успішної роботи української ППО (*Повітряні сили повідомили, 2022; Квасневська, 2022*).

Незважаючи на зміну командування російськими силами вторгнення в Україну (призначення начальника російського генштабу в.в. герасимова командувачем об'єднаного угруповання військ (сил) 11 січня 2023 р.) (*Новая структура, 2023*) розкручений маховик енергетичного терору не знижував обертів.

14 січня 2023 р. в масованому ракетному ударі були застосовані крилаті ракети повітряного базування Х-101/Х-555,

Х-22, крилаті ракети морського базування «Калібр» та керовані авіаційні ракети Х-59. Уперше зафіксовано факт бойового застосування зенітних керованих ракет зенітного ракетного комплексу С-400 з Брянської області (*Росія застосувала, 2023*). Унаслідок ракетних ударів було пошкоджено 9 блоків ТЕС, 3 магістральні підстанції та повітряну лінію, зруйновано турбінну залу енергоблока теплоелектростанції компанії ДТЕК. Загалом енергосистема зберегла цілісність та стійкість, але через значний дефіцит генерації знов довелось застосувати аварійні відключення (*Zharykova, 2023*). Цей факт залишився поза увагою інформаційно-пропагандистського забезпечення воєнно-політичного апарату російської армії, який був зосереджений на оспівуванні захоплення Соледару (*Малыгин, 2023*).

У масованому ракетному обстрілі України 26 січня 2023 р. були застосовані крилаті ракети Х-101, Х-555, Х-59, «Калібр» та гіперзвукові Х-47 «Кинджал». Силами і засобами ППО ПС ЗСУ було збито 47 ракет із 55 (*РФ ударила, 2023*). Найбільше від ударів росіян постраждали об'єкти енергетики Київської, Одеської та Вінницької областей. І знову, за твердженням «Красной зірки», усі цілі досягнуті, об'єкти уражені (*Тихонов, От высокоточного, 2023: 1*).

16 лютого 2023 р. росія випустила по Україні 36 ракет. ППО України знищила 16 із них. Але це не змінило ситуацію в

енергосистемі, яка навіть після ракетного удару продовжувала працювати без лімітів споживання електроенергії (*Повітряна атака, 2023*). Тому риторика російських пропагандистів трохи змінилася. «Що дало нам ураження цих об'єктів? ... Унаслідок удару порушено постачання угруповань ЗСУ паливом, значно скорочені можливості виробництва в Україні вибухових речовин, порохів та твердого ракетного палива». І очікуваний «висновок»: «Безумовно, цей факт позитивно впливає на морально-психологічну обстановку в угрупованнях наших військ і одночасно деморалізує супротивника» (*Тихонов, Запас, 2023: 1*).

Період безглузлого та нещадного ракетного терору завершився 9 березня 2023 р. атакою по об'єктах критичної інфраструктури України. Загалом було випущено 81 ракету різного типу і базування (серед них 6 ракет Х-47М2 «Кинджал»). Силами та засобами ППО ПС ЗСУ у взаємодії з підрозділами інших складових Сил оборони України було знищено 34 крилаті ракети, а також 4 безпілотники та 8 дронів-камікадзе (*Ракетний удар, 2023*). Російський військовий пропагандистський офіціоз визначив це як «відповідь, масований удар відплати збройних сил росії на організовані 2 березня київським режимом терористичні акції у Брянській області» (ішлося про те, що військові російського добровольчого корпусу на короткий відрізок часу зайняли села Сушани та Любечани Брянської області. – Авт.) (*Тихонов, «Кинжалы», 2023: 1*).

Варварські удари по енергетичній інфраструктурі були кваліфіковані Україною та багатьма державами світу саме як терористичні дії. Власне, вже після інтенсифікації ракетно-авіаційних ударів по енергетичній інфраструктурі України 13 жовтня 2022 р. Парламентська асамблея Ради Європи нарешті ухвалила резолюцію про визнання росії терористичним режимом (*Nouvelle escalade, 2022*). У «Заяві Верховної Ради України щодо енергетичного тероризму російської федерації» (1 грудня 2022 р.) зазначено, що, відбувся перехід від шантажу до тероризму – фізичного знищення енергетичної інфраструктури України (*Про заяву, 2022*).

В аналізі складників концепції «терористичної війни» можна виокремити низку характерних особливостей комбінованого бойового застосування ворогом регулярної армії та приватних військових формувань у рамках збройного протистояння на Південно-Донецькому операційному напрямку протягом досліджуваного періоду. До них слід віднести:

- фактичне визнання провалу досягнення оголошених на початку цілей «СВО» у вигляді указу в. путіна від 21.09.2022 р.

про «часткову» мобілізацію «громадян» РФ призвело до процесу масової еміграції призовного контингенту російських громадян (до 1 млн осіб), що змусило мініборони рф застосувати використання «механізму найманства» приватних військових компаній (в рф їх нараховувалося приблизно 40);

- в умовах кризового стану регулярної армії, коли номерні та зведені частини стало важко відновлювати за рахунок «часткової мобілізації», найманці і «добровольчі формування дозволяють обійти ці обмеження (набір до ПВК є варіантом прихованої мобілізації) (Сотников, 2023);

- приватні військові компанії склали протипагу регулярній армії та мали можливість діяти за межами її бюрократичної системи і сформованих управлінських практик;

- відсутність чітко визначеного правового статусу ПВК дозволяло використовувати їх у діях, які знаходяться за межами вимог міжнародного гуманітарного права;

- бойове застосування найманців створювало механізми уникнення відповідальності для політичного керівництва та військового командування за потенційно можливі військові злочини з боку цих вояків;

- за допомогою ПВК російська держава отримала можливість скоротити витрати на підготовку та утримання великих контингентів збройних сил;

- історичний досвід доводить, що при застосуванні ПВК уряди обходять необхідність повідомляти суспільству про ціну ведення воєн (у тому числі, в людських життях), що також використовує наразі росія (Hula R., Perederii, I., 2025).

Роль приватних військових компаній стала більш помітною приблизно з середини 2022 р., після того, як російська регулярна армія не змогла досягти поставлених ключових цілей і зазнала суттєвих втрат особового складу. Наприклад, сумнозвісна ПВК «Вагнер» спочатку надавала невеликі групи відносно добре підготовленого й так само добре оснащеного персоналу для підтримання операцій російських військових. Але через те, що зс рф продовжували не справлятися зі своїми завданнями, ПВК «Вагнер» розширила свою діяльність уже в рамках відносно широко-масштабних операцій, зокрема, з метою захопити українське м. Бахмут (Bowen, 2023).

Згідно з оглядом структур розвідки Мініборони Великої Британії, що датується січнем 2023 р., у бойових діях в Україні лише ПВК «Вагнер» задіяла 50 тис. бійців і, таким чином стала

ключовим компонентом особового складу військової кампанії рф в Україні (*Defense Intelligence, 2023*). У грудні 2022 р. схожу оцінку навів координатор стратегічних комунікацій Ради нацбезпеки США Дж. Кірбі. За його словами, 40 із 50 тис. бійців компанії «музикантів» – це колишні ув'язнені. Формування вагнерівців використовувалися в атаках за тактикою «людських хвиль» у підрозділах, які були сформовані, як правило, з ув'язнених і зазнали численних бойових втрат. За даними відкритих джерел західних ЗМІ, ПВК «Вагнер» втратила вбитими і пораненими в Україні до середини лютого 2023 р. понад 30 тис. осіб (*More than 30,000, 2023*).

Масові жертви у «м'ясних штурмах» є наслідком російської моделі побудови ПВК. Використання ПВК США та Заходом відображає переважно оборонну орієнтацію їх застосування у бойових діях з максимальним контролем за дотриманням обмеження зразків озброєння цих підрозділів. Також існує чіткий нормативний правовий розподіл функціоналу між військовою організацією держави та приватними військовими й охоронними компаніями. Путінський же монстр був сформований на підвалинах атакувальних, штурмових, агресивних практик з наявністю та використанням широкої лінійки озброєнь і військової техніки, яка включала авіацію, танки, бойові броньовані машини, зенітні ракетні комплекси малої дальності тощо (*Spearin, 2024*). Надання настільки широкого комплексу преференцій ПВК створювало підґрунтя неадекватного сприйняття дійсності керівництвом «Вагнера». Тому загострення протистояння між ПВК і мо рф було лише питанням часу, апофеозом якого став сумнозвісний «пригожинський заколот» 23–24 червня 2023 р.

Висновки. Отже, ракетні атаки рф, спрямовані проти критичної інфраструктури країни, цивільного населення та цивільних об'єктів, безсумнівно, є воєнним злочином, до якого можна застосувати термін «енергетичний терор». Однак за підсумками реалізованих росією акцій енергетичного терору у досліджуваній період воєнно-політичному керівництву рф не вдалося виконати жодного із поставлених завдань. Енергетична система України довела свою здатність адаптуватися до екстремальних умов функціонування. Система ППО України показала гідний результат у захисті повітряного простору. І нарешті, ніякого «омріяного» падіння морально-психологічного стану українського суспільства та особового складу Збройних Сил не відбулося.

У ході цього періоду в діяльності приватних військових компаній ворога проявився цілий комплекс ризиків, який був наслідком «розмитості» їхнього правового статусу та функціоналу при відсутності

дієвого контролю з боку державних інституцій. Квінтесенцією цих ризиків став «пригожинський бунт» у червні 2023 р.

Загалом, у цей період незважаючи на тактичні прорахунки і втрати (які об'єктивно виникають в умовах інтенсифікації бойових дій такого масштабу) держава, суспільство, Сили Оборони України із завданнями організації ефективного опору ворогу впоралися.

В умовах інтенсифікації спроб припинення активної фази ведення бойових дій в Україні у рамках перемовного процесу ключових акторів міжнародної політики тема захисту об'єктів критичної інфраструктури (ідея «енергетичного перемир'я») має **перспективу подальшого дослідження** проблеми «терористичної війни» з урахуванням аналітичного матеріалу дослідження особливостей енергетичного терору в період з 11 вересня 2022 р. по 12 березня 2023 р.

Використані посилання

Близкий к «Вагнеру» (2023) канал сообщил о гибели 22 тысяч наёмников в Украине. *Радио Свобода*. Июль, 19. URL: <https://www.svoboda.org/a/blizkiy-k-chvk-vagner-kanal-soobschil-o-gibeli-22-tusyach-nayomnikov-v-ukraine-32510720.html> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Вибухи (2022) на аеродромах – один з найбільш стратегічно значущих провалів Росії. *Texty.org.UA*. 12 червня. URL: <https://texty.org.ua/fragments/108402/vybuch-u-na-stratehichnyh-aerodromah-odyn-z-najbilsh-stratehichno-znachushyh-provaliv-rosiyi/> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Горло Н.В. (2024) Енергетичний шантаж і енергетичний тероризм як загрози національній безпеці України. *Національні інтереси України*. Київ, № 2. С. 494–504. [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2\(2\)-494-504](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2(2)-494-504)

Гула Р.В., Передерій І.Г. (2022) Трансформація процесів морально-психологічного забезпечення російської армії в контексті підготовки до збройного вторгнення в Україну (2013 – початок 2022 рр.). *Український історичний журнал*. Київ, № 4. С. 116–128. <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.116> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Жарикова А. (2023) Остання російська атака пошкодила 9 блоків генерації електроенергії – Шмигаль. *Економічна правда*. 17 січня. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/01/17/696056/> (Дата звернення 18 січня 2026).

Жовтенко Т. (2022) Гібридна війна: анатомія інструментарію й перемоги. Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва». 3.11. URL: <https://dif.org.ua/article/gibridna-viyna-anatomiya-instrumentariyu-u-peremogi> (Дата звернення: 18 січня 2026).

З 20 жовтня (2022) по всіх регіонах України запровадять тимчасові відключення електропостачання. *Про Букви*. 19 жовтня. URL: <https://bykvu.com/ua/bukvy/z-20-zhovtnia-po-vsikh-rehionakh-ukrainy-zaprovadiat-tymchasovi-vidkliuchennia-elektropostachannia/> (Дата звернення: 18 січня 2026).

За ранок (2022) росіяни випустили по Україні ракет на \$300 млн, 18 з них збили. Пошкодження енергооб'єктів можуть перевищувати атаки 10 – 12 жовтня. *Forbes Ukraine*. 22 жовтня. URL: <https://forbes.ua/news/za-ranok-rosiyani-vipustili-po-ukraini-raket-na-300-mln-18-z-nikh-zbili-poshkodzhennya-energoobektiv-mozhut-perevishchuvati-ataki-10-12-zhovtnya-22102022-9228> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Задунайський В. (2024). Стратегіми українських і російських військ під час боїв на Чернігівщині (лютий – квітень 2022 р.). *Старожитності Лукомор'я*. Миколаїв, № 1. С. 133–141. <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2024.1.255>

За тиждень (2022) росіяни атакували понад 400 об'єктів інфраструктури. *Укрінформ*. 18.10. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3595835-za-tizden-rosiani-atakuvali-ponad-400-obektiv-infrastrukturi.html> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Крет М. (2023) Особливості постачання державами–партнерами бронетанкового озброєння та його експлуатації у бойових умовах Силами оборони України (2022–2023 рр.). *Воєнно-історичний вісник*. Київ: НУОУ, Том 49. № 3. С. 14–25. <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2023-49-3-14-25>

Квасневська Д. (2022) У повітряному просторі України перебувають приблизно 20 ракет, – глава Хмельницької ОВА. *24tv*. 31 грудня. URL: https://24tv.ua/povitryanomuprostoru-ukrayini-perebuvayut-priblizno-20-raket_n2228356 (Дата звернення: 18 січня 2026).

Майже половину (2022) енергетичної системи виведено з ладу через ракетні удари РФ –мигаль. *Цензор.нет*. 18 листопада. URL: <https://censor.net/ua/n3381555>

Мальгин М. (2023) Связь времён: от Сталинграда до Соледара. *Военный вестник Юга России*. Ростов-на-Дону. 30.01.5.02. № 4. (24614). С. 1-2.

Масований обстріл (2022): росіяни атакували 10 регіонів України та пошкодили 18 об'єктів. *Texty*. 31 жовтня. URL: <https://texty.org.ua/fragments/108113/masovani-ataku-na-obyekty-enerhosystemy-rosiyany-vupustyly-desyatku-raket-vvodyatsya-ekstreni-vidklyuchennya-elektroenerhiyi/> (Дата звернення 18 січня 2026).

Мазуренко А. (2022) По всій Україні повітряна тривога: ворог випустив ракети. *Українська правда*. 5 грудня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/12/5/7379318/> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Назначен командуючий (2022) ОГВ(с) в зоні СВО. *Военный вестник Юга России*. Ростов-на-Дону. № 40 (24600). 10–16 октября. С. 2.

Нова ракетна атака РФ по Україні, ЄС погодив дев'ятий пакет санкцій проти Росії. 296 день війни. Онлайн (2022). *Суспільне. Новини*. 16 грудня. URL: <https://suspilne.media/339628-rf-moze-gotuvati-novij-nastup-es-pogodiv-devatij-paket-sankcij-proti-rosii-296-den-vijni-onlajn/> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Новая структура (2023) командования. *Военный вестник Юга России*. Ростов-на-Дону, 9–15 января. № 1 (24611). С. 1.

Остапчук О., Новікова В. (2024) Міжнародна військово-технічна допомога Україні перед початком літнього контрнаступу Сил оборони України у 2023 році. *Воєнно-історичний вісник*. К.: НУОУ, Том 51. № 1. С. 70–77. <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2024-51-1-70-77>

Під час (2022) ракетної атаки українські сили збили більше 60 ракет – Повітряні сили. *Military*. 5 грудня. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/pid-chas-raketnoyi-ataku-ukrayinski-syly-zbyly-bilshe-60-raket-povitryani-syly/> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Повітряна атака (2023) ворога не змінила ситуацію в енергосистемі країни, що стабілізувалася, – голова “Укренерго”. *Interfax. Ukraine*. 16.02. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/891728.html> (Дата звернення 18 січня 2026).

Повітряні сили повідомили (2022), чим Росія атакувала Україну 29 грудня. *Radio Svoboda*. 29 грудня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-rosia-raketna-ataka/32199016.html> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Повітряні сили збили (2022) 51 з 70 ракет, випущених по Україні. *Military*. 23 листопада. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/povitryani-syly-zbyly-51-z-70-raket-vurushhenyh-po-ukrayini/> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Про Заяву (2022) Верховної Ради України щодо енергетичного тероризму російської федерації 1 грудня 2022 року № 2788-ІХ. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2788-20#Text> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Ракетний удар (2023) по Україні: 81 ракета, в тому числі 6 Х-47 «Кинжал» – ПС ЗСУ. *Militaryni*. 9 березня. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/raketnyj-udar-po-ukrayini-81-raketa-v-tomu-chysli-6-h-47-kynzhal-ps-zsu/> (Дата звернення: 18 січня 2026).

РФ ударила (2023) по Україні “Кинджалом” – Залужний. *Militaryni*. 26 січня. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/rf-udaryla-po-ukrayini-kynzhalom-zaluzhnyj/> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Рофе Ж. ЧВК Вагнера принудительно набирает заключённых на войну (2022). *Deutsche Welle*. 17 септембля. URL: <https://www.dw.com/ru/cvk-vagnera-prinuditelno-nabiraet-zaklucennyh-na-voynu-s-ukrainoj/a-63159773> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Романенко В. Один із наймасовіших обстрілів РФ енергетичної інфраструктури: міністр розповів про наслідки (2022). *Українська правда*. 12 вересня. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/12/7367098/> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Росія вчора атакувала Україну 96 крилатими ракетами, ракетами Х-59 та дронами – уточнені дані ЗСУ (2022). *Слово і діло*. 16 листопада. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/16/novyna/bezpeka/rosiya-vchora-atakuvala-ukrayinu-96-krylatymu-raketamy-raketamy-x-59-ta-dronamy-utochneni-dani-zsu> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Росія випустила по Україні близько 100 ракет – Повітряні сили (2022). *Укрінформ*. 15.11. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3615027-rosia-vipustila-po-ukraini-blizko-100-raket-povitrani-sili.html> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Росія застосувала по Києву ракети ЗРК С-400 – Залужний (2023). *Militaryni*. 14 січня. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/rosiya-zastosovala-po-kyuevu-rakety-zrk-s-400-zaluzhnyj/> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Російські війська за добу випустили 98 ракет, здійснили 65 обстрілів із РСЗВ – Генштаб (2022). *Radio Svoboda*. 17 грудня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-henshtab-rosia-rakety/32180821.html> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Салюк-Кравченко О.О. (2023) Інструментарій механізмів публічного управління у забезпеченні енергетичної безпеки країни в умовах сучасних викликів. *Публічне урядування*. Київ, № 4 (37). С. 60–68. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4\(37\)-8](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4(37)-8)

Семёнов Д. (2022) Возмездие неотвратимо. *Красная звезда*. Москва, 12.10. № 114. (27 886). С. 1.

Сотников Д. (2023) Помимо «Вагнера»: какие еще ЧВК из России воюют в Украине. *Deutsche Welle*. 26.06. URL: <https://www.dw.com/ru/pomimo-vagnera-kakie-ese-cvk-iz-rossii-vojut-v-ukraine/a-66003911> (Дата звернення 18 січня 2026).

Тихонов А. Будем (2022) действовать с большей эффективностью. *Красная звезда*. Москва, 07.12. № 137 (27 909) С. 1, 4.

Тихонов А. Действуем (2022) искусно, бьем без промаха. *Красная звезда*. Москва, 19.12. № 142 (27 914). С. 1, 3.

Тихонов А. «Кинжалы» (2023) для киевских шестерок Вашингтона. *Красная звезда*. Москва, 10.03. № 26 (27 945). С. 1, 3.

Тихонов А. Нарушена (2022) переброска резервов ВСУ. *Красная звезда*. Москва, 25.11. № 132 (27 904). С. 1, 4.

Тихонов А. От высокоточного (2023) оружия не укроешься. *Красная звезда*. Москва, 30.01. № 10 (27 929). С. 1, 2.

Тихонов А. Продолжаем (2022) уничтожать систему военного управления Украины. *Красная звезда*. Москва, 18.11. № 129 (27 901). С. 1, 3.

Тихонов А. Ракеты (2022) в России не кончатся никогда. *Красная звезда*. Москва, 19.10. № 117 (27 889). С. 1, 5.

Тихонов А. Ресурсы (2022) противника сокращаются с каждым днем. *Красная звезда*. Москва, 24.10. № 119 (27 891). С. 1, 5.

Тихонов А. Решаем задачи (2022) государственной важности. *Красная звезда*. Москва, 02.11. № 123 (27 895). С. 1–2.

Тихонов А. У киевского режима (2022) беспросветное будущее. *Красная звезда*. Москва, 12.10. № 114. (27 886). С. 1, 5.

Тихонов А. Запас ракет (2023) у нас никогда не иссякнет. *Красная звезда*. Москва, 20.02. № 19 (27 938). С. 1, 4.

Тлисова Ф. (2015) Криминалитет – оружие России в «гибридной войне» против Украины. *Голос Америки*. Февраль, 24. URL: <https://www.golosameriki.com/a/ukrainian-organized-crime-interview-with-galeotti/2655782.html> (Дата звернення: 18 січня 2026).

«Укрэнерго»: Ситуація складна, але контрольована – енергосистема України зберегла свою цілісність (2022). *Вукву*. 5 грудня. URL: <https://bukvu.com/ua/bukvu/ukrenerho-sytuatsiia-skladna-ale-kontrolovana-enerhosystema-ukrainy-zberehla-svoiu-tsilisnist/> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Харук А. (2023) Харківська оборонна операція (24 лютого –14 травня 2022 р.). *Український історичний журнал*. Київ, № 5 (572), С. 23–34. <https://doi.org/10.15407/uhj2023.05.023>

Харук А. (2023) Слобожанська наступальна операція: передумови і перший етап (6–12 вересня 2022 р.). *Український історичний журнал*. Київ, № 1. С. 5–19. <https://doi.org/10.15407/uhj2023.01.005>

23 листопада був не блекаут, а системна аварія: головне з інтерв'ю очільника «Укрэнерго» (2022). URL: <https://www.village.com.ua/village/city/city-news/333361-23-listopada-buv-ne-blekaut-a-sistemna-avariya-golovne-z-interv-yu-ochilnika-ukrenergo> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Bowen Andrew S. (2023) Russia's Wagner Private Military Company (PMC). *Congressional Research Service* (CRS). August 1. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12344> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Defense Intelligence. Update on Ukraine (2023). 20 January. <https://x.com/DefenceHQ/status/1616323761392812033/photo/1> (Дата звернення: 18 січня 2026).

Hula R., Diatlova I. (2021). Terroristic wars and private military companies in era postmodern (from the experience of local conflicts of the XXI century). XVII міжнародна наукова конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба «Новітні технології – для захисту повітряного простору»: тези доповідей, 14–15 квітня 2021 року. Х.: ХНУПС ім. І. Кожедуба, С. 649.

Hula R., Perederii, I. (2025). Criminality as a mobilization resource in the Armed Forces of Great Britain and Russia during the First World War: a historical-comparative analysis. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Історія. Вип. 54. Збірник наукових праць / За заг. ред. О. А. Мельничука. Вінниця: ВДПУ, С. 85–95. <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2025-54-85-95>

More than 30,000 (2022) Wagner fighters have been wounded or killed in Ukraine, US estimates. *CNN*. February 17. URL: https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-2-17-23#h_a21a4198e8d6ba18d87d128cf0605524 (Дата звернення: 18 січня 2026).

Spearin C. (2024). Wagner Group: Comparing and Contextualizing the Russian Monster. *Comparative Strategy*. Philadelphia, VoL. 43, No. 3: 153–163. <https://doi.org/10.1080/01495933.2024.2340946>

References

Air Force reports on Russia's attack on Ukraine on 29 December (2022). Radio Svoboda. 29 December. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-rosia-raketna-ataka/32199016.html> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

A channel close to Wagner reported the death of 22,000 mercenaries in Ukraine (2023). Radio Liberty. July 19. URL: <https://www.svoboda.org/a/blizkiy-k-chvk-vagner-kanal-soobschil-o-gibeli-22-tysyach-nayomnikov-v-ukraine-/32510720.html> (access date: 18.01.2026) (rus.).

Almost half of the energy system is out of commission due to Russian missile strikes (2022). Shmyhal. *Tsenzor.net*. 18 lystopada. URL: <https://censor.net/ua/n3381555> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Appointed Commander of the GGT(f) in the SMO zone (2022). *Military Gazette of Southern Russia*. Rostov-na-Donu. No.40 (24600) 10–16 oktyabrya: 2. (rus.).

Bowen Andrew S. (2023). Russia's Wagner Private Military Company (PMC). *Congressional Research Service* (CRS), August 1. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12344> (access date: 18.01.2026) (eng.).

Bowen Andrew S. (2023) Russia's Wagner Private Military Company (PMC). *Congressional Research Service* (CRS). August 1. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF12344> (access date: 18.01.2026) (eng.).

Defense Intelligence. Update on Ukraine (2023). 20 January. URL: <https://x.com/DefenceHQ/status/1616323761392812033/photo/1> (access date: 18.01.2026) (eng.).

During the missile attack, Ukrainian forces shot down more than 60 missiles – Air Force (2022). *Militarnyi*. 5 December. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/pid-chas-raketnoyi-ataky-ukrayinski-syly-zbyly-bilshe-60-raket-povitryani-syly/> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

From 20 October, temporary power cuts will be introduced in all regions of Ukraine (2022). *About Letters*. 19 October. URL: <https://bykvu.com/ua/bukvy/z-20-zhovtnia-po-vsikh-rehionakh-ukrainy-zaprovadiat-tymchasovi-vidkliuchennia-elektropostachannia/> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Further escalation of the Russian Federation's aggression against Ukraine. Resolution 2463 (2022). *Parliamentary Assembly of the Council of Europe*. URL: <https://pace.coe.int/fr/files/31390/htm> (access date: 18.01.2026) (fren).

Horlo N.V. (2024). Energy blackmail and energy terrorism as threats to Ukraine's national security. *National interests of Ukraine*. Kyiv, No. 2. Pp. 494–504. [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2\(2\)-494-504](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2(2)-494-504) (ukr.).

Hula R., Diatlova I. (2021). Terroristic wars and private military companies in era postmodern (from the experience of local conflicts of the XXI century). XVII mizhnarodna naukova konferentsiia Kharkivskoho natsionalnoho universytetu Povitrianykh Syl imeni Ivana Kozheduba «*Novitni tekhnolohii – dlia zakhystu povitrianoho prostoru*»: tezy dopovidei, 14–15 kvitnia 2021 roku. Kharkiv: KhNUPS im. I. Kozheduba, S. 649. (eng.; ukr.).

Hula R., Perederii I. (2022). Transformation of the Processes of Moral and Psychological Support of the Russian Army in the Context of Preparation for an Armed Invasion of Ukraine (2013 - Early 2022). *Ukrainian Historical Journal*. Kyiv, 4(565): 116–128. <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.116>. (ukr.).

Hula R., Perederii, I. (2025). Criminality as a mobilization resource in the Armed Forces of Great Britain and Russia during the First World War: a historical-comparative analysis. *Scientific Notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubinsky*.

Series: History. Issue 54. Collection of scientific works / Edited by O. A. Melnychuk. Vinnytsia: VSPU, pp. 85–95. <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2025-54-85-95> (eng.).

In the morning, the Russians launched \$300 million worth of missiles at Ukraine, 18 of which were shot down. Damage to energy facilities may exceed that caused by the attacks on 10–12 October (2022). *Forbes Ukraine*. 22 October. URL: <https://forbes.ua/news/za-ranok-rosiyani-vipustili-po-ukraini-raket-na-300-mln-18-z-nikh-zbili-poshkodzheniya-energoobektiv-mozhut-perevishchuvati-ataki-10-12-zhovtnya> -22102022-9228 (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Kharuk A. (2023). Kharkiv Defence Operation (24 February - 14 May 2022). *Ukrainian Historical Journal*. Kyiv, 5 (572): 23–34. <https://doi.org/10.15407/uhj2023.05.023> (ukr.).

Kharuk A. (2023). Slobzhanska Offensive: Preconditions and First Stage (6-12 September 2022). *Ukrainian Historical Journal*. Kyiv, 1(568): 5–19. <https://doi.org/10.15407/uhj2023.01.005> (ukr.).

Kret M. (2023). Peculiarities of the supply of armoured weapons by partner states and their operation in combat conditions by the Defence Forces of Ukraine (2022-2023). *Military History Journal*. Kyiv: NUOU, Vol. 49. No. 3: 14–25. <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2023-49-3-14-25> (ukr.).

Kvasnevska D. (2022). There are about 20 missiles in the airspace of Ukraine, - the head of the Khmelnytsky Regional Military Administration. *24tv*. 31 hrudnia. URL: https://24tv.ua/povitryanomu-prostori-ukrayini-perebuyayut-priblizno-20-raket_n2228356 (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Malygin M. (2023). Svyaz vremyon: ot Stalingrada do Soledara [Connection of Times: from Stalingrad to Soledar.]. *Military Gazette of Southern Russia*. Rostov-na-Donu. 30.01.– 5.02. 4. (24614): 1–2. (rus.).

Massive shelling: Russians attacked 10 regions of Ukraine and damaged 18 facilities (2022). *Texts*. 31 zhovtnia. URL: <https://texty.org.ua/fragments/108113/masovani-ataky-na-obyekty-enerhosystemy-rosiyany-vypustyly-desyatky-raket-vvodyatsya-ekstreni-vidklyuchennya-elektroenerhiyi/> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Mazurenko A. (2022). Air alert across Ukraine: enemy fires missiles. *Ukrainian pravda*. 5 hrudnia. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/12/5/7379318/> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Missile strike on Ukraine: 81 missiles, including 6 Kh-47 Kinjal missiles – Armed Forces of Ukraine (2023). *Military*. 9 March. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/raketnyj-udar-po-ukrayini-81-raketa-v-tomu-chysli-6-h-47-kynzhal-ps-zsu/> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

More than 30,000 Wagner fighters have been wounded or killed in Ukraine, US estimates (2022). *CNN*. February 17. URL: https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-2-17-23#h_a21a4198e8d6ba18d87d128cf0605524 (access date: 18.01.2026) (eng.).

New Russian missile attack on Ukraine, the EU agrees on the ninth package of sanctions against Russia.(2022). 296th day of the war. Online]. *Suspilne. Novyny*. 16 hrudnia. URL: <https://suspilne.media/339628-rf-moze-gotuvati-novij-nastup-es-pogodiv-devatij-paket-sankcij-proti-rosii-296-den-vijni-onlajn/> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

New command structure (2023). *Military Gazette of Southern Russia*. Rostov-na-Donu, 9–15 yanvary. 1 (24611): 1. (rus.).

On the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine on the energy terrorism of the Russian Federation on 1 December 2022 No. 2788-IX (2022). *Official web portal of the Parliament of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2788-20#Text> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Ostapchuk O., Novikova V. (2024). International military and technical assistance to Ukraine ahead of the summer counter-offensive by the Ukrainian Defence Forces in 2023. *Military History Journal*. K.: NUOU, Vol. 51. No. 1: 70–77. <https://doi.org/10.33099/2707-1383-2024-51-1-70-77> (ukr.).

Russia struck Ukraine with “Kinzhal” missiles – Zaluzhny. *Militarnyi*. (2023). 26 January. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/rf-udaryla-po-ukrayini-kynzhalom-zaluzhnyj/> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Rofe, J. Wagner PMC forcibly recruits prisoners for war (2022). *Deutsche Welle*. 17 September. URL: <https://www.dw.com/ru/cvk-vagnera-prinuditelno-nabiraet-zaklucennyh-na-vojnu-s-ukrainoj/a-63159773> (access date: 18.01.2026) (rus.).

Romanenko V. (2022). One of the most massive Russian attacks on energy infrastructure: minister describes consequences. *Ukrayinska Pravda*. 12 September. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/12/7367098/> (ukr.).

Russia attacked Ukraine yesterday with 96 cruise missiles, X-59 missiles and drones – updated data from the Armed Forces of Ukraine (2022). *Slovo i Dilo*. 16 November. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/16/novyna/bezpeka/rosiya-vchora-atakuvala-ukrayinu-96-krylatymy-raketamy-raketamy-x-59-ta-dronamy-utochneni-dani-zsu> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Russians attacked over 400 infrastructure facilities in a week (2022). *Ukrinform*. 18.10. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3595835-za-tizden-rosiani-atakuvali-ponad-400-obektiv-infrastrukturi.html> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Russia fired about 100 missiles at Ukraine – Air Force (2022). *Ukrinform*. 15 November. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3615027-rosia-vipustila-po-ukraini-blizko-100-raket-povitrani-sili.html> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Russia used S-400 air defence missiles against Kyiv – Zaluzhny (2023). *Militarnyi*. 14 January. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/rosiya-zastosuvala-po-kyjevu-rakety-zrk-s-400-zaluzhnyj> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Russian troops fired 98 missiles and carried out 65 attacks with multiple launch rocket systems in 24 hours – General Staff (2022). *Radio Svoboda*. 17 December. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-henshtab-rosia-rakety/32180821.html> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Salyuk-Kravchenko O.O. (2023) Tools of public administration mechanisms in ensuring the country's energy security in the context of modern challenges. *Public Administration*. Kyiv, No. 4 (37). Pp. 60–68. [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4\(37\)-8](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2023-4(37)-8) (ukr.).

Semenov D. (2022) Retribution is inevitable. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 12.10. No. 114. (27,886). P. 1. (rus.).

Sotnikov D. (2023) Beyond Wagner: what other Russian PMCs are fighting in Ukraine. *Deutsche Welle*. 26 June. URL: <https://www.dw.com/ru/pomimo-vagnera-kakie-ese-cvk-iz-rossii-vouut-v-ukraine/a-66003911> (access date: 18.01.2026) (rus.).

Spearin C. (2024). Wagner Group: Comparing and Contextualizing the Russian Monster. *Comparative Strategy*. Philadelphia, Vol. 43, No. 3: 153–163. <https://doi.org/10.1080/01495933.2024.2340946> (eng.).

The Air Force shot down 51 of the 70 missiles launched at Ukraine (2022). *Militarnyi*. 23 November. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/povitryani-syly-zbyly-51-z-70-raket-vypushhenyh-po-ukrayini/> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

The enemy's air attack did not change the situation in the country's power system, which has stabilised, Head of Ukrenergo (2023). *Interfax. Ukraine*. 16.02. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/891728.html> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Tikhonov, A. (2022) We will act more effectively. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 07.12. No. 137 (27,909) pp. 1, 4. (rus.).

Tikhonov, A. (2022) We act skilfully, we strike without fail. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 19 December. No. 142 (27,914). pp. 1, 3. (rus.).

Tikhonov, A. (2023) 'Daggers' for Washington's Kiev Six. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 10 March. No. 26 (27,945). Pp. 1, 3. (rus.).

Tikhonov, A. (2022) Transfer of Ukrainian Armed Forces reserves disrupted. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 25 November. No. 132 (27,904). Pp. 1, 4. (rus.).

Tikhonov, A. (2023) There is no hiding from high-precision weapons. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 30 January. No. 10 (27,929). pp. 1, 2. (rus.).

Tikhonov, A. (2022) We continue to destroy Ukraine's military command system. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 18 November. No. 129 (27,901). Pp. 1, 3. (rus.).

Tikhonov, A. (2022) Russia will never run out of missiles. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 19 October. No. 117 (27,889). Pp. 1, 5. (rus.).

Tikhonov, A. (2022) The enemy's resources are dwindling every day. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 24 October. No. 119 (27,891). Pp. 1, 5. (rus.).

Tikhonov, A. (2022) Solving tasks of national importance. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 2 November. No. 123 (27,895). pp. 1–2. (rus.).

Tikhonov, A. (2022) The Kiev regime has a bleak future. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 12 October. No. 114. (27,886). Pp. 1, 5. (rus.).

Tikhonov, A. (2023) Our missile stockpile will never run out. *Krasnaya Zvezda*. Moscow, 20 February. No. 19 (27,938). Pp. 1, 4. (rus.).

Trisova, F. (2015) Criminality – Russia's weapon in the “hybrid war” against Ukraine. *Voice of America*. 24 February. URL: <https://www.golosameriki.com/a/ukrainian-organized-crime-interview-with-galeotti/2655782.html> (access date: 18.01.2026) (rus.).

Ukrainian forces shoot down over 60 missiles during missile attack - Air Force (2022). *Militarnyi*. 5 december. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/pid-chas-raketnoyi-ataky-ukrayinski-syly-zbyly-bilshe-60-raket-povitryani-syly/> (ukr.).

Zadunaiskyi, V. (2024) Strategies of Ukrainian and Russian troops during the fighting in Chernihiv Oblast (February–April 2022). *Antiquities of Lukomoria*. Mykolaiv, No. 1. pp. 133–141. <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2024.1.255> (ukr.).

Zharikova, A. (2023) The latest Russian attack damaged nine power generation units, says Shmyhal. *Ekonomichna Pravda*. 17 January. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/01/17/696056/> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Zhovtenko, T. Hybrid war: anatomy of tools and victories (2022). Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation. 3.11. URL: <https://dif.org.ua/article/gibridna-viyna-anatomiya-instrumentariyu-y-peremogi> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

23 November was not a blackout, but a systemic failure: highlights from an interview with the head of Ukrenergo (2022). URL: <https://www.village.com.ua/village/city/city-news/333361-23-listopada-buv-ne-blekaut-a-sistemna-avariya-golovne-z-interv-yu-ochilnika-ukrenergo> (access date: 18.01.2026) (ukr.).

Hula R., Perederii I.

**THE CONCEPT OF «TERRORIST WARFARE» AND ITS PRACTICAL
IMPLEMENTATION DURING THE FULL-SCALE INVASION OF THE
RUSSIAN FEDERATION INTO UKRAINE
(between 11 September 2022 and 12 March 2023)**

The essence and main components that formed the essence of the concept of ‘terrorist war’ of the Russian Federation during the period of Russia's aggression against Ukraine, their development and certain transformation, based on the results of the military-political and operational situation, were studied. The authors of the article aimed to reveal the content of the components of the Russian Federation's terrorist war, in particular, energy terror aimed at destroying critical infrastructure, as well as the use of politically motivated criminals in the ranks of private military companies (PMCs) in military operations during the period from 11 September 2022 to 12 March 2023. Research methodology. is based on the principles of historicism, systematicity, verification and scientific rigour. The authors used problem-search, problem-thematic, chronological and interdisciplinary methods. Based on the method of content analysis of the domestic information space and the products of the central and regional mass media and communication of the Ministry of Defence of the Russian Federation, using a critical and analytical approach, the main directions of the information and propaganda work of the Armed Forces of Ukraine and the Armed Forces of the Russian Federation were identified and considered. The scientific novelty lies in the fact that, for the first time in Ukrainian historiography, an attempt has been made to analyse the results of testing the components of the concept of ‘terrorist war’ during the full-scale armed invasion of Ukraine by the Russian Federation within a specific chronological framework. Based on the study of various sources, the fact and reasons for certain, sometimes radical transformations in the content of information and propaganda support for the aggressor army's military operations have been substantiated. The conclusions emphasise that the Russian Federation's missile attacks against our country's critical infrastructure, civilian population and civilian objects are war crimes. This radical change in the paradigm of armed confrontation objectively led to a change in the nature of combat operations, which increasingly took on the characteristics of terrorist warfare in the form of energy terror and the widespread involvement of criminals in the ranks of PMCs in combat operations by the aggressor country. Overall, during this period, despite some tactical miscalculations and losses, the Ukrainian state, society and the Armed Forces of Ukraine coped with the task of organising effective resistance to the enemy.

Keywords: terrorist war, energy terrorism, information and propaganda support for the armed forces, private military companies, mass media and communications.

Дата першого надходження рукопису до видання: 13.01.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 30.01.2026

Дата публікації: 24.04.2026